

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM AUTONOMIE A POSTAVENÍ SLOVENSKA V RÁMCI ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Následující stat si neklade za cíl osvětlení této otázky. Podobný úkol svým rozsahem překračuje její rámec. Chce však ukázat cestu k vyřešení tohoto problému a dát popud k dalšímu zkoumání. Ve statí především půjde o objasnění obecných otázek oblastní autonomie (národnostně-teritoriální autonomie). Závěry, které o oblastní autonomii pak vyvodíme, budeme konfrontovat se skutečným stavem — s ústavním postavením Slovenska v rámci naší lidové demokratické republiky, což nám aspoň poněkud tuto otázku přiblíží.

I. Theoretické řešení státoprávního postavení Slovenska v rámci Československé republiky je především otázkou formy státního zřízení. Formou státního zřízení rozumíme:

1. politické a administrativně-územní dělení státu (nebo jen administrativně-územní dělení státu);
2. povahu a způsob vzájemných vztahů mezi státem a jeho částí, mezi ústředními orgány státní moci a místními orgány moci.¹

Pro správné vyjasnění pojmu formy státního zřízení je nutné zdůraznit oba tyto znaky, neboť zdůraznění obou znaků nám ukazuje mnohem jasněji, čeho se forma státního zřízení týká. Právě v případě Československé republiky nám tato skutečnost vyvstane velmi ostře.

V PRAZE 1954

ARŽANO
DÉNISO
NÁKLADEM KARLOVY UNIVERSITY

EDUARD KUČERA

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM
AUTONOMIE
A POSTAVENÍ SLOVENSKA
V RÁMCI
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

NAKLADEM KARPLOVY UNIVERSITY
V PRAZE 1954

Na prosincovém zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa roku 1953 vytkl její první tajemník, s. Novotný, právní vědě, že zaostává za skutečným životem. Jednou z otázek, ve které právní věda dodnes zůstala praxi dlužna odpověď, je theoretické objasnění státoprávního postavení Slovenska v rámci Československé republiky. Tuto otázku neřeší a neklade si za úkol objasnit ani nedávno vydaná vysokoškolská učebnice státního práva. Naopak, čtenáři se může zdát, že autor VIII. kapitoly se na straně 129 problém snaží ještě více zatemnit, i když to jistě nebylo jeho cílem.

Následující stať si neklade za cíl osvětlení této otázky. Podobný úkol svým rozsahem překračuje její rámec. Chce však ukázat cestu k vyřešení tohoto problému a dát popud k dalšímu zkoumání. Ve stati především půjde o objasnění obecných otázek oblastní autonomie (národnostně-teritoriální autonomie). Závěry, které o oblastní autonomii pak vyvodíme, budeme konfrontovat se skutečným stavem — s ústavním postavením Slovenska v rámci naší lidově demokratické republiky, což nám aspoň poněkud tuto otázku přiblíží.

I. Theoretické řešení státoprávního postavení Slovenska v rámci Československé republiky je především otázkou formy státního zřízení. Formou státního zřízení rozumíme:

1. politické a administrativně-územní dělení státu (nebo jen administrativně-územní dělení státu);
2. povahu a způsob vzájemných vztahů mezi státem a jeho částí, mezi ústředními orgány státní moci a místními orgány moci.¹

Pro správné vyjasnění pojmu formy státního zřízení je nutné zdůraznit oba tyto znaky, neboť zdůraznění obou znaků nám ukazuje mnohem jasněji, čeho se forma státního zřízení týká. Právě v případě Československé republiky nám tato skutečnost vyvstane velmi ostře.

¹ Aržanov — Theorie státu a práva, str. 163.

Děnisov — Theorie státu a práva, hl. VI.

Podle formy státního zřízení dělíme státy na státy jednoduché (unitární) a státy složené (nejznámější federace a konfederace). Jaký je mezi nimi rozdíl? Jednoduchý — unitární — stát je charakterisován kompaktností, jednotou svého území a dělením na administrativně územní jednotky. Má jednu ústavu (jednotné ústavní zásady) a jeden systém centrálních orgánů státní moci a správy, kterým jsou plně podřízeny všechny nižší orgány státu, stojící v čele administrativních jednotek. Orgány administrativně územních jednotek nemají v jakékoli otázce práva „...nezávislých orgánů státní moci.“² Vyskytuje-li se v jednoduchém — unitárním — státě autonomie, jde především o autonomii administrativní, která plně vyhovuje všem těmto zásadám (ve své pravomoci administrativní autonomie se neliší od administrativně-územních jednotek postavených jí na roveň). Jsou však možné odchylky (zvlášť pokud se jedná o unitární stát s politickou autonomií). Takovými státy jsou z lidově demokratických států Polsko, Maďarsko, Bulharsko.

Ze složených států se zaměříme na socialistickou federaci. Socialistická federace, je svaz svobodných, suverenních států, které se spojily v jeden spolkový stát na základě smlouvy. (Jde ve federaci především o územně-politické dělení státu). Federace je charakterisována jednak ústavou platící pro celé území federace a ústavami jednotlivých členů federace (států federaci tvořících), jednak systémem nejvyšších orgánů moci a správy federace a systémy nejvyšších orgánů moci a správy členských států. Ústavy členských států nesmějí odporovat ústavě federace. Federální orgány mají vůči orgánům federantů v určitých otázkách imperativní pravomoc. Pravomoc orgánů federace a orgánů členů federace je vymezena smlouvou o vytvoření federace, ve které se členové federace dobrovolně zřikají určitých práv ve prospěch federálních orgánů. V otázkách, které nepřešly do kompetence federálních orgánů, si orgány členů federace ponechávají samostatnost. Přitom členské státy zůstávají nositeli suverenity (v buržoasní federaci tomu tak není), což je zvlášť zajištěno právem výstupu na základě jednostranného aktu. Příkladem takového státu je Sovětský svaz

Porovnejme s hlediska výše uvedených dvou forem státního zřízení naši republiku. Podle čl. II. Ústavy 9. května je: „Československá republika... jednotný stát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků.

Území státu tvoří jednotný a nedílný celek.“

Mělo by tedy býti Československo státem jednoduchým, unitárním. Prozkoumejme si tuto skutečnost blíže. Zák. č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení rozděluje celé území republiky na 19 administrativně územních jednotek — krajů (mimo hlavní město Prahu). Zároveň tento zákon ruší vytvořením kraje Jihlava bývalé zemské hranice mezi Čechami a Moravou, ale plně zachovává vymezením hranic krajů českých a slovenských zemské hranice mezi českými zeměmi a Slovenskem. Zaujímá tedy Slo-

² Dorogin — Suverenitet v sovětskom gosudarstvenom pravě, str. 105 (Moskva 1948).

vensko v rámci Československa určité zvláštní územní postavení. Tuto skutečnost podtrhuje existence slovenských národních orgánů, Slovenské národní rady a Sboru pověřenců. Význam obou národních orgánů byl opět zdůrazněn nedávno přijatými zákony o národních výborech, a to v zák. č. 12/1954 Sb. v § 8 a v zák. č. 13 1954 Sb. v § 6.³ To nám ukazuje, že Československá republika se vedle krajů dělí na novou, politicko-administrativní jednotku — Slovensko — které má své národní orgány, jejichž pravomoc je daleko větší a širší než pravomoc krajských národních výborů. Neboť mezi vládou republiky a místními orgány moci na Slovensku — národními výbory — stojí Sbor pověřenců, který „...na Slovensku vykonává pravomoc vlády vůči národním výborům v mezích stanovených ústavou“.⁴ Národní orgány slovenské zaujímají zvláštní postavení v rámci místních orgánů moci a odlišují se od nich jak svou pravomocí, tak i zvláštními vztahy k ústředním orgánům moci. Z toho vidíme, že forma státního zřízení naší lidově demokratické republiky není plně adekvátní výše vymezenému pojmu unitárního státu, že vykazuje určité odchylky.

Jsou snad tyto odchylky tak závažné, že bychom mohli mluvit o federaci? Na otázku je jednoznačná odpověď. Československá republika není federací. Československo není svazovým státem, t. j. svazkem aspoň dvou států. Československo je sice obýváno dvěma rovnoprávnými národy, ale i tento fakt nic nezmění na tom, že je státem jednotným a nedílným. Pravomoc ústředních orgánů republiky a národních orgánů Slovenska není vymezena smlouvou, která by byla základem pro celostátní ústavu a ústavu částí, nýbrž je vymezena jednotnou ústavou pro celé Československo a zvláštní ústava Slovenska neexistuje. V období let 1945—46 byly mezi vládou republiky a předsednictvem Slovenské národní rady uzavřeny určité smlouvy — dohody — které se zvláště týkaly pravomoci slovenských národních orgánů. Tyto smlouvy neměly však charakter smluv vytvářejících federaci; naopak — především III. pražská dohoda

³ Ústavní zák. č. 12/1954 Sb. § 8: „Na Slovensku vykonává v mezích příslušných ustanovení ústavy pravomoc vlády vůči národním výborům a jejich radám Sbor pověřenců.“

Zák. č. 13/1954 Sb. § 6: „1. Ústřední národní výbor města Bratislavy je postaven na roven krajskému národnímu výboru a je podřízen Sboru pověřenců... 2. Území města Bratislavy tvoří samostatnou územní jednotku. 3. K podstatné změně území města Bratislavy je třeba zákona Slovenské národní rady; jiné změny v území města Bratislavy provádí Sbor pověřenců.“

⁴ V. Široký: Řeč v Národním shromáždění dne 2. III. 1954.

ukazuje na autonomii. Byly to smlouvy dočasné, smlouvy přechodného charakteru. Úpravou státoprávního postavení Slovenska v ústavě dne 9. května, byly tyto smlouvy zrušeny. Slovensko není nositelem státní suverenity, ale toliko slovenský národ je nositelem suverenity národní, kterou naprosto nelze se státní suverenitou směřovat.⁵ Socialistická federace naopak nejen předpokládá, ale i zaručuje státní suverenitu členů-federantů. Československá republika není svazovým státem, není federací. Přesto v sobě zahrnuje určité prvky, které se přibližují zásadám federace, t. j. více zákonodárných a vládních orgánů a jiné dělení státu než administrativní.

Bude naším dalším úkolem právě na tyto stránky státního zřízení republiky se zaměřit.

II. Dříve než přistoupíme k dalšímu výkladu o Slovensku, ujasníme si otázku, jakou formu státního zřízení pokládali klasikové marxismu-leninismu pro diktaturu proletariátu za nejvhodnější. Předem musíme říci, že neznali nějaké absolutní, universální formy státního zřízení pro budoucí proletářský stát. Naopak, tuto otázku pokládali za co nejkonkrétnější, která musí být řešena s hlediska potřeb proletariátu v určitých podmínkách určité situace tak, aby proletariát co nejvíce přiblížila k diktatuře proletariátu a po jejím nastolení se stala nástrojem upevňování a posilování moci proletariátu. Marx a Engels zdůrazňují, že není universální formy státního zřízení, považovali však za nejvhodnější unitární a nedělitelnou, jednotnou republiku, zbudovanou na demokratickém centralismu. Federaci odmítali a připouštěli ji jen jako výjimku (na př. pro řešení národnostní otázky).

Toto jejich stanovisko vycházelo z hlubokého studia vývoje kapitalismu. Marx i Engels odhalili centralistické tendence kapitalismu a jeho přirozenou snahu o vytvoření jednotného národního trhu. Ekonomické tendenci odpovídá i snaha buržoasie o vytvoření jednotného státu. S hlediska vývoje kapitalismu mohla se tedy federace stát jen přechodným jevem, který později nutně musel býti nahrazen unitární formou státního zřízení. Diktatura proletariátu znamená další rozvinutí a posílení těchto centralistických prvků v ekonomice a tím nutné posílení centralis-

⁵ Státní suverenita znamená schopnost státu svrchovaně a samostatně vykonávat své funkce. Zahrnuje v sobě tři prvky: svrchovanost, nezávislost (samostatnost) a jednotu státní moci. Suverenita národů znamená především svrchovanost národů v rozhodování o svém vlastním osudu, rovnost všech národů a právo svobodného vývoje národa, právo sebeurčení až do oddělení.

mu ve státě. Centralisace však není prospěšná pouze buržoasii. Mnohem důležitější i v buržoasní společnosti je pro proletariát. Je nevyhnutelná pro vlastní jednotu proletariátu, pro budování jednotné politické strany a pro boj o politickou moc a revoluční přetvoření společnosti. Centralismus umožňuje rychlý vývoj kapitalismu, ničí feudální přžitky a tak vytváří nejvhodnější předpoklady pro rychlý rozvoj proletariátu a vytváření revoluční politické armády dělnické třídy. Centralisovaný stát vytvářel pro proletariát nejvhodnější předpoklady boje o moc a boje o zachování a upevnění již vydobyté moci. (V určitých zvláštních podmínkách, odlišujících se od normálního vývoje kapitalismu, se však centralismus s hlediska využití záloh revoluce a manevrování jimi, tedy s hlediska přiblížení proletariátu k diktatuře proletariátu nebo jejího upevnění, může ukázat dočasně nevhodný a musí být nahrazen volnějším svazkem — federací. Jednou z příčin, která vede k tomuto odchýlení, je řešení národnostní otázky.)

Marx i Engels si však jasně uvědomovali možnost různého obsahu centralismu. Znali centralismus absolutní monarchie, na kterém zbudovaný státní aparát se stal nástrojem zvláště absolutního monarchy a jeho dvora. Znali byrokratický centralismus kapitalistického státu — buržoasně demokratické republiky. Buržoasně demokratická republika byla vybudována na byrokratickém centralismu, který dával výkon moci ve státě do rukou byrokracie — věrného a oddaného sluhy buržoasie — a nepřipouštěl účast mas na správě státu. Takovýto státní aparát byl nejen lidovým masám vzdálen, ale stál proti nim. Tohoto protilidového charakteru byrokratického centralismu, jenž vyplývá z třídní podstaty buržoasního státu, si byli Marx i Engels plně vědomi. Věděli též, že budoucí proletářský stát musí být v co nejužším spojení s masami, že lidové masy pod vedením dělnické třídy si musí samy svůj stát spravovat. Ukázali na nutnost rozbití byrokratického státního aparátu v proletářské revoluci a jeho nahrazení státním aparátem novým, proletářským, který by byl sice přísně centralistický, ale ve kterém by byla zaručena jeho důsledně demokratická výstavba. Vytýčili požadavek demokratického centralismu se širokou místní samosprávou. Praxe Pařížské komuny plně potvrdila správnost tohoto požadavku, neboť Komunou... „Jednota národa neměla být rozbita, nýbrž naopak organisována komunálním zřízením, měla se stát skutečností zničením oné státní moci, která se vydávala za ztělesnění této jednoty, ale chtěla být nezávislou a nad-

řízenou vůči národu, na jehož těle byla pouhým cizopasným nádorem. Úkolem Komuny bylo odříznout ryze potlačovatelské orgány státní moci, ale její oprávněné funkce vyrvat z rukou té moci, která si osobovala právo stát nad společností, a vrátit je do rukou odpovědných služebníků společnosti.“⁶

Marx i Engels hájili tedy s hlediska proletářské revoluce a diktatury proletariátu unitární, nedělitelnou republiku, zbudovanou na demokratickém centralismu. Z důvodů výše uvedených se také postavili proti federaci. Toto jejich odmítavé stanovisko bylo posíleno tím, že federace na př. v Německu byla založena na spojení buržoasie s feudály pro společný boj proti revoluční dělnické třídě. Tím se stala prostředkem konservujícím přežitky feudalismu, pruského militarismu. Z toho vyvodili závěr, že federace by neznamenalala přiblížení proletariátu k proletářské revoluci a nestala by se vhodným nástrojem boje za udržení a upevnění diktatury proletariátu.

V určitých případech, za určitých zvláštních podmínek, Marx i Engels federaci připouštěli jako přechodný jev. Jedním z takových důvodů bylo vyřešení národnostní otázky. Marx sám o této otázce napsal: „Dříve jsem pokládal oddělení Irska od Anglie za nemožné. Nyní je pokládám za nezbytné, kdyby po oddělení došlo k federaci.“⁷ Anglie byla totiž státem národnostním, obývaným čtyřmi národy. Příčinou vzniku tohoto mnohonárodnostního státu je nerovnoměrný vývoj kapitalismu na samém území Anglie. Zatím co jižní části procházely neobyčejně rychlým průmyslovým vývojem, některé ostatní části, zvláště Irsko, zůstávaly zaostalými agrárními zeměmi, upírcími pod patou anglických landlordů. Přitom Anglie byla zemí nejvyspělejšího průmyslu a v určitém období střediskem revolučního proletariátu. To vytvářelo určitý stupeň zralosti materiálních podmínek proletářské revoluce v Anglii, která, kdyby byla vítězná, by měla obrovský vliv na další vývoj událostí v Evropě a tím i v celém světě. Bylo nutné využít všech předpokladů pro proletářskou revoluci a vytvořit nejvhodnější podmínky k jejímu provedení.

Jednou ze skutečností, která by proletářskou revoluci v Anglii přiblížila, bylo vyřešení irské otázky.

Spojení revolučního hnutí dělnické třídy Anglie s národním a rolnickým hnutím Irska by se stalo základnou revolučního třídního svazku dělnické třídy a rolnictva, zajistilo by vedoucí postavení dělnické třídy v hnutí revolučních mas a tím vším by přiblížilo řešení otázky socialistické revoluce a diktatury proletariátu. Tak i ve výjimečných případech se mohla federace ukázat jako nejvhodnější forma státního zřízení pro boj za nastolení diktatury proletariátu a její upevnění.

⁶ Karel Marx: Občanská válka ve Francii, str. 51, Svoboda 1950.

⁷ Lenin: Vybrané spisy I, str. 692, Svoboda 1950.

Sociálně demokratická strana Ruska, vedená Leninem a Stalinem, zaujímala v otázce formy státního zřízení až do Velké socialistické říjnové revoluce stejný postoj jako Marx a Engels. Též Lenin a Stalin, ač zdůrazňovali přednosti unitární formy státního zřízení pro socialistický stát, neodmítali federaci vůbec, naopak ji za jistých podmínek pokládali za výhodnou a nutnou. Lze říci, že jejich názor na federaci byl ještě více vyhraněný než u Marxe a Engelse. Lapidárně nám to ukazuje reakce Lenina na nesprávný výklad práva sebeurčení. „Jsme bezpodmínečně pro demokratický centralismus. Jsme proti federaci... jsme zásadně proti federaci; oslabuje hospodářské spojení, je to typ, který se nehodí pro jednotný stát. Chceš se oddělit? Táhní k čertu, můžeš-li zprerhat hospodářský svazek nebo správněji, jsou-li útisk a třenice ‚soužití‘ takové, že kazí a rozbíjejí hospodářský svazek. Nechceš-li se oddělit? Pak odpuť, pak nemůžeš rozhodovat za mne, nemysli si, že máš právo na federaci.“⁸

Jak je z uvedeného patrné, odmítá Lenin federaci v Rusku i s hlediska národnostní otázky. Staví se ostře na stanovisko jednotné republiky. Tento poměr leninské strany k unitární formě státního zřízení i při existenci tak palčivého problému, jako byla národnostní otázka v Rusku, je pro nás velice důležitý. Zároveň nám ukazuje, jak neobyčejně konkrétní je otázka forem státního zřízení a otázka národnostní a jak obě dvě jsou podřízeny třídním cílům proletariátu.

Jak známo, v letech 1904—1917 se rozvíjela v carském Rusku etapa buržoasně demokratické revoluce. Carské Rusko bylo mnohonárodnostním, imperialistickým státem se silnými přežitky feudalismu. Celé území carského Ruska tvořilo jednotný trh na základě přirozené dělby práce mezi jednotlivými částmi. Imperialismus, který svými důsledky rozptyluje národy a promíchává je, strhává národní přehradu mezi dělnickou třídou, posiluje jednotu dělnické třídy, vytváří její jednotnou frontu proti jednotné frontě imperialismu. Jednota dělnické třídy všech národů a národností carského Ruska byla zvláště nutná pro její početní slabost. Jednota proletariátu byla jedním z nejdůležitějších předpokladů revolučního svržení carismu a vytvoření jednotné demokratické republiky. Nově vzniklá demokratická republika by umožnila další rychlý vývoj kapitalismu, tím posílila početně, ale zároveň i organizačně dělnickou

⁸ Lenin: Sebrané spisy XVI., str. 453 (IV. vyd.).

třídu Ruska, vyostřila by antagonismus mezi proletariátem všech národností Ruska a imperialistickou buržoasií a přiblížila řešení proletářské revoluce a nastolení diktatury proletariátu. Neboť „...dokud a pokud různé národy tvoří jednotný stát, nebudou marxisté v žádném případě hlásat ani federativní princip, ani decentralisaci. Centralisovaný veliký stát je obrovský historický krok vpřed od středověké roztržičnosti k budoucí socialistické jednotě celého světa, a jinak než přes takový stát (nerozlučně spjatý s kapitalismem) není a nemůže být cesty k socialismu.

Bylo by však nepřipustné zapomínat, že hájíme-li centralismus, hájíme výhradně demokratický centralismus.“⁹

Naproti tomu federativní zřízení v Rusku by bylo pro rozvíjející se buržoasně demokratickou revoluci obrovským krokem zpět. Zřízení federativní formy státu po vítězné buržoasně demokratické revoluci by bylo krokem zpět od hospodářské jednoty carského Ruska — k hospodářské roztržičnosti. Důsledkem toho by se zpomalilo tempo vývoje kapitalismu v Rusku. Růst proletariátu a jeho organizací by byl zdlouhavější a proces uvědomování dělnické třídy pomalejší. Zřízení federace na buržoasních základech by znamenalo i ránu jednotě dělnické třídy v boji proti kapitalismu, znamenalo by zdůraznění toho, co dělnickou třídu rozděluje, a ne toho, co ji sjednocuje, což by byl první krok k organizačnímu tříštění dělnické třídy, tedy k jejímu oslabování a posilování buržoasie. Federace by nutně oddálila proletářskou revoluci, upevnila a prodloužila politické panství buržoasie. Proto se také heslo federace stalo heslem politických stran ruské liberální buržoasie a jejich přísluhovačů, menševiků, jak v revoluci 1905—1907, tak v únorové revoluci r. 1917.

Přitom si Lenin a Stalin byli plně vědomi, že federace by nemohla za daných podmínek (v nejlepším případě za demokratické diktatury dělnictva a rolnictva) vyřešit to hlavní, co od ní maloburžoasní „demokraté“ očekávali — národnostní otázku. Nejen, že by ji neřešila, jak nám to dokazují dějiny všech buržoasních federací, ale ještě dále by ji zamotávala a zotřešovala. Tak také hodnotí situaci Stalin ve svém článku „Proti federalismu“, kde říká: „Není jasné, že federalismus v Rusku nevyřeší a nemůže vyřešit národnostní otázku, že ji jenom zamotává a komplikuje donquijotskými snahami o otočení kola dějin zpět?“¹⁰

Odmítnutí federace však neznamenalo odmítnutí řešit národnostní otázku. Naopak, „...hospodářský rozkvět a rychlý rozmach Velkoruska však vyžaduje, aby Velkorusové přestali znásilňovat jiné národy...“¹¹, tedy důsledné vyřešení národnostní otázky.

⁹ Lenin: Kritické poznámky k národnostní otázce, str. 37, SNPL r. 1954.

¹⁰ Stalin: Sebrané spisy, III, str. 37—38, Svoboda 1949.

¹¹ Lenin: Vybrané spisy, I, str. 722.

Vyřešení národnostní otázky potud, pokud lze tuto otázku v rámci kapitalismu řešit, bylo možné zajistit v jednotné demokratické republice, vybudované na demokratickém centralismu. Důsledně demokratické státní zřízení již za kapitalismu snižuje národnostní útlak na minimum. Demokratický centralismus vytváří hmotné předpoklady pro rozsáhlou samosprávu jednotlivých oblastí v rámci jednotné činnosti ústředních orgánů státu ve všech základních otázkách, při existenci silné centrální moci. Vytváří tedy vhodné podmínky pro oblastní samosprávu — autonomii — pro ty oblasti, které svým zvláštním způsobem života a svérázným složením národním se odlišují od centra. „Pokud jde o autonomii, marxisté nehájí „právo na“ autonomii, nýbrž autonomii samu jako všeobecný, universální princip demokratického, národnostně smíšeného státu, vyznačujícího se pronikavou odlišností geografických a jiných podmínek.“¹² „Je naprosto samozřejmé, že si není možno představit soudobý opravdu demokratický stát, který by nedal takovou autonomii každé oblasti s poněkud podstatnými hospodářskými a životními zvláštnostmi, se zvláštním národnostním složením obyvatelstva a pod.. Zásada centralismu, nezbytného v zájmu rozvoje kapitalismu, nejenže není takovou (místní a oblastní) autonomií podlamována, nýbrž naopak se její zásluhou právě uskutečňuje — demokraticky a ne byrokraticky... Neboť byrokratické zasahování do čistě místních (oblastních, národnostních a pod.) otázek je jednou z největších překážek ekonomického a politického vývoje vůbec a zejména jednou z překážek centralismu v závažných, významných a hlavních věcech.“¹³

Oblastní autonomie v rámci jednotného demokratického státu měla zajistit svobodný vývoj zaostalých, dříve potlačovaných národů, pokud kapitalismus svobodný vývoj potlačovaných národů za demokratického zřízení může umožnit. V každém případě toto řešení vytvářelo předpoklady pro přiblížení proletariátu k socialistické revoluci a po jejím vítězství k rychlému budování socialismu. Neboť, jak nás učí Stalin, oblastní autonomie „...nerozděluje lidi podle národů, neposiluje přehradu mezi národy — naopak, taková autonomie boří tyto přehradu a sjednocuje obyvatelstvo, aby tak urovnala cestu pro dělení jiného druhu, pro dělení podle tříd. Posléze umožňuje nejlepší využití přírodních bo-

¹² Lenin: Vybrané spisy I., str. 694, Svoboda, Praha 1950.

¹³ Lenin: Kritické poznámky k národnostní otázce, str. 39 SNPL, Praha 1954.

hatství oblasti a nejlepší rozvinutí produktivních sil...“¹⁴ Přitom nelze než znovu zdůraznit, že se jedná o národnostně-územní autonomii, která měla být dána ne obyvatelstvu jakéhokoli územního celku, nýbrž jen územím, odlišujícím se svým národním složením, hospodářskými podmínkami a zvláštním způsobem života. Měl to být prostředek k řešení národnostní otázky při uchování jednoty dělnické třídy, jednoty státu, jednoty hospodářské. Oblastní autonomie měla zajistit nejlepší přípravu revoluční politické armády v boji o moc za svržení buržoasie a revoluční přeměnu společnosti. Přitom národu, který se chtěl oddělit, nechtěl setrvat ve svazku s ostatními národy, bylo vyhrazeno právo na oddělení až do vytvoření samostatného státu.

* * *

Toto jasné stanovisko vedoucích činitelů SDDSR k budoucí formě státního zřízení v Rusku a jejich odmítání federativního zřízení pro Rusko v tomto období neznamenal, že odmítali federaci vůbec. Naopak, Lenin neustále zdůrazňoval závislost této otázky na konkrétní historické situaci a její podřízenost zájmům proletariátu a jeho úkolu — vydobýt politické moci. Mohla-li federace splnit právě tento úkol lépe než unitární stát, připouštěl Lenin federaci.

Již v diskusi o výkladu práva na sebeurčení, zahrnutého do programu strany na sjezdu r. 1903, o této otázce řekl: „Sociální demokracie jako strana proletariátu pokládá za svůj pozitivní a hlavní úkol napomáhat sebeurčení nikoli národů ostí a národů, nýbrž proletariátu každého národa. Musíme vždy a bezvýhradně usilovat o nejužší sjednocení proletariátu všech národností a jenom v jednotlivých, výjimečných případech můžeme klást a aktivně podporovat požadavky, směřující k vytvoření nového třídního státu nebo k nahrazení úplné politické jednoty státu volnější jednotou federativní a pod.“¹⁵ Prakticky pak federativní řízení navrhoval pro Balkán, kdy federace naprosto demokratických států¹⁶ se měla stát jedním z předpokladů vyřešení balkánského problému.

Mnohý by se nyní mohl zeptati: „A proč Komunistická strana Sovětského svazu v čele s Leninem a Stalinem přešla po Říjnové revoluci na posice federativního zřízení? Proč takovýto ‚zvrát‘ v názorech?“ Myslím, že z výše uvedeného vyplývá odpověď. Především nejde o „zvrát“ v názorech. Kdybychom měli mluvit o zvratu, netýkal by se názorů, ale situace, která se vytvořila mezi Únorovou a Velkou říjnovou socialistickou revolucí a zvláště po ní. S hlediska upevnění diktatury proletariátu v centru a jejího roz-

¹⁴ Stalin: Sebrané spisy II., str. 341, Svoboda 1949.

¹⁵ Lenin: Sebrané spisy 6, str. 457; Svoboda 1953.

¹⁶ Lenin: Sebrané spisy XVIII, str. 324 (4. ruské vydání).

šíření na okrajová území za nově vytvořivších se podmínek nebyla již vhodná unitární forma státního zřízení. Naopak, jediné vhodnou se ukázala federace, budovaná na nových proletářských zásadách.

Jaké byly konkrétní příčiny, které vedly k tomuto kroku? Nechme na to odpovědět muže nejpovolnějšího, Stalina: „Tuto evoluci názorů naší strany v otázce státní federace je nutno vysvětlit třemi příčinami.

Především tím, že v době Říjnového převratu se celá řada národností Ruska ocitla fakticky v takovém stavu, že byly úplně odděleny a úplně odloučeny od ostatních, a proto byla federace krokem vpřed od roztržičnosti pracujících mas těchto národností k jejich sblížení, k jejich sjednocení.

Za druhé tím, že samy formy federace, které se (podtr. E. K.) rýsovaly za sovětské výstavby, neodporovaly cílům hospodářského sblížení pracujících mas národností Ruska tolik, jak se to mohlo zdát dříve, nebo dokonce — vůbec neodporovaly těmto cílům, jak ukázala praxe později.

Za třetí tím, že váha národnostního hnutí byla mnohem větší, kdežto proces sjednocování národů byl mnohem složitější, než se to mohlo zdát dříve, před válkou nebo před Říjnovou revolucí.¹⁷

K tomu lze dodat jen tolik: Velká říjnová revoluce byla spojením proletářské revoluce s revolucemi národně osvobozenckými. Ruský proletariát, bojuje za své osvobození od kapitalistického útlu, bojoval zároveň za vysvobození potlačovaných národů z imperialistické poroby, za jejich národní svébytnost. Vedoucí postavení proletariátu dříve vládnoucího národa v národně osvobozenckém hnutí pracujících potlačovaných národů vytvářelo předpoklad dovedení tohoto hnutí do konce — k odstranění buržoasie potlačovaných národu od moci a vedení národa, zajištění pracujícím skutečné svobody. Byla ve spojování těchto dvou revolučních proudů postupně odstraňována odloučenost a izolovanost mezi národy Ruska, vzniklá v období mezi Únorem a Říjnem, a kladeny první základy nových vztahů mezi národy založené na vzájemné pomoci, bratrském soužití a důvěře.

Tak byl v revolučním boji tvořen a upevňován třídní svazek dělnické třídy dříve vládnoucího národa s rolnictvem a ostatními pracujícími dříve potlačovaných národů, který je předpokladem každé trvalejší a stabilní diktatury proletariátu. Výrazem tohoto svazku se stala federace, založená na dobrovolnosti a vzájemné důvěře národů, která zajistila nejenom svobodu a rovnost všech dříve potlačovaných národů carského Ruska, ale vytvořila i platformu pro jejich bratrský boj proti společnému nepříteli — imperialismu. Nové historické podmínky, z nichž se rodil první socialistický stát, si vynutily i jiné řešení formy státního zřízení. Vynutily si upuštění od unitárního státu s oblastní autonomií a přistoupení na federaci.

Z toho všeho, co bylo výše řečeno, jasně vyplývá, že otázka formy státního zřízení není nic abstraktního, že vyplývá z konkrétních podmínek

¹⁷ Stalin: Sebrané spisy 3, str. 40—41; Svoboda 1949.

dané situace a že je podřízena dvěma momentům: třídnímu a národnostnímu. Rozhodujícím je moment třídní, jemuž je podřízeno i řešení národnostní otázky.

Pro nás je důležité dále to, že federace není jediným, a přitom nejideálnějším prostředkem řešení národnostní otázky v socialistickém státě a že tuto lze vyřešit i jinou cestou, v rámci unitárního státu, cestou oblastní autonomie.

III. Československo bylo jedním z nástupnických států Rakousko-Uherska. Od svého zrodu se stalo jeho druhým vydáním, i když v malém. Národní menšiny spolu se slovenským národem, taktéž potlačovaným českou buržoasií, tvořily okolo 50 % všeho obyvatelstva. Národnostní otázka byla v první republice jednou z nejdůležitějších otázek.

Formou státního zřízení byla Československá republika unitárním, přísně centralistickým státem. Tak jako každá imperialistická buržoasie, byla i česká buržoasie nositelkou národního útisku. V novém státě jí šlo především o to, aby jako vládnoucí buržoasie oslabil hospodářské posice buržoasie ostatních národů a národních menšin, vytlačila ji z jejích hlavních hospodářských posic a učinila ji na sobě závislou. Cílem této snahy bylo nejen zbavit se nepohodlného konkurenta, ale především zajistit pro sebe území slovenského, ukrajinského národa a území obývaná národními menšinami jako své trhy a zdroje surovin, jako oblasti levné pracovní síly a možného zvýšeného vykořisťování a tím dosažení maximálního zisku. Z těchto důvodů nebyla dána autonomie Slovensku ani Zakarpatské Ukrajině (ač posledně jmenovaná ji měla právně zajištěnu mírovými smlouvami). Naopak byl utužován byrokratický centralismus omezující samosprávu a soustřeďující výkon veškeré státní moci v ruku byrokracie, věrného sluhy české buržoasie (viz původní návrh župního zákona odstraňující země atd., a z pozdějších zvláště zákon o organizaci státní správy z r. 1927). Byrokratický aparát se stal nástrojem politické a hospodářské expanse české buržoasie, nástrojem zvýšeného útlaku a poroby pracujících potlačovaných národů. Tak na př. v několika málo letech bylo slovenské národní hospodářství opanováno českou buržoasií (zvláště Legiobankou a koncerny Agrobanky a Živnobanky) a Slovensko se stalo hospodářsky závislým na českých zemích. Násilnou cestou, cestou hospodářského potlačení, se vytvářelo jednotné, československé národní hospodářství, jednotný trh. Tento ekonomický vývoj byl zajišťován zdokonalováním centralismu a byrokratického státního apa-

rátu. První republika byla unitárním státem s vyspělým byrokratickým centralismem.

Násilná cesta vytváření jednotného národního trhu a hospodářství vyvolávala odpor u potlačovaných národů a vytvářela ekonomické předpoklady národního hnutí — zálohy proletariátu v socialistické revoluci. Na druhé straně jednota národního hospodářství a trhu byla též ekonomickým předpokladem bratrského svazku proletariátu všech národů Československa. Byla základem jednotné fronty boje proletariátu proti společnému třídnímu nepříteli, především české imperialistické buržoasii, za třídní a národní sebeurčení. (V dalším výkladu půjde především o vztah mezi českým a slovenským národem.)

Skutečné základy revolučního bratrského svazku mezi českou a slovenskou dělnickou třídou byly kladeny v jednotkách československých rudoarmějců na Rusi. Významnou událostí tohoto procesu bylo období trvání Východoslovenské republiky rad, v jejímž čele stanul Čech Janoušek. Logickým důsledkem vývoje revoluční jednoty byla i organizační jednota revolučního proletariátu českého a slovenského v Komunistické straně Československa. V boji proti společnému nepříteli — české imperialistické buržoasii — se revoluční jednota dělnické třídy upevňovala, sílila a přinášela první úspěchy. Zároveň s tím rostla autorita dělnické třídy v ostatních vrstvách pracujícího lidu. To se ukázalo zejména v období krise a ještě markantněji projevilo v období nástupu fašismu, kdy právě, díky této jednotě revolučního proletariátu a na ní zezdola budované lidové frontě pracujících všech národů, především Čechů a Slováků, bylo znemožněno české buržoasii, aby svými vlastními silami nastolila fašistickou diktaturu. Lze tedy říci, že za první republiky se vytvářela pevná jednota dělnické třídy obou národů pod vedením strany, a že po nástupu gottwaldovského vedení, zvláště v období boje proti fašismu, byly položeny první základy svazku dělnické třídy s ostatními pracujícími, zejména dělnické třídy české s pracujícími potlačovaného národa slovenského.

Mnichovem a 15. březnem r. 1939 se česká a slovenská buržoasie za pomoci nacistů pokusila násilím zpřetrhat tuto jednotu, rozbít ji, roztržtit a desorganisovat dělnické revoluční hnutí a hnutí pracujících proti fašismu ve snaze se s nimi snáze vypořádat. I za cenu národní zrady, vydávajíc český a slovenský národ snahám hitlerovských vandalů naše národy fysicky zničit, se snažila zachránit své třídní panství a maximální

zisky, své egoistické zájmy. Velkou vinu na tom, že se jí částečně podařilo zpřetrhat svazek mezi českou a slovenskou dělnickou třídou, má rozbi-
ječská politika t. zv. „socialistických stran“. Konečný výsledek byl však
opačný. Dělnická třída a pracující obou národů, ač „státně“ od sebe
odděleni, si ve své většině brzy plně uvědomili, že jedním z důvodů jejich
uvržení pod fašistickou diktaturu byla jejich nedostatečná jednota v boji
proti fašismu.

Slovenský pracující lid docházel stále více a více k poznání nutnosti
obnovit sjednocení obou národů v jeden společný stát. Jedině samostatný
stát Čechů a Slováků mohl zajistit slovenskému národu jeho existenci,
jeho skutečnou svobodu a svrchovanost. Slovenský „štát“ se mu stále
více a více odhaloval jako imperialistický podvod, kterým byl slovenský
národ uvržen ve fašistickou porobu a vykořisťování. „Všem bylo jasné,
že Tiso, Tuka a Mach jsou zločinci a zrádci nejen československé státní,
nýbrž i slovenské národní věci. Slovenský lid se pak svým slavným ná-
rodním povstáním v srpnu 1944 jednoznačně oddělil od této skupiny
zrádců a zaprodanců a ukázal tak nejen nám Čechům, nýbrž i celému
světu, že s tragikomedii tak zvaného slovenského státu nemá nic společ-
ného. Slovenský národ se ve svém národním povstání roku 1944 vyslovil
nedvojsmyslně pro obnovení Československé republiky jakožto společ-
ného státu Čechů a Slováků.“¹⁸

Pracující obou národů si uvědomili, že jen společný boj proti okupan-
tům může být vítězný, může vésti k obnově národní svobody obou ná-
rodů a státní svrchovanosti. A tak pod vedením Komunistické strany
Československa se rozvíjí hrdinný boj pracujících za národní svobodu
a nezávislost. Za podpory a přímé pomoci Rudé armády je tento boj
zakončen úspěšně poražením a vyhnáním okupantů, osvobozením obou
národů a obnovením státní samostatnosti republiky. Z jednotného, spo-
lečného národně osvobozenického, demokratického boje vzešla i nová,
jednotná, lidově demokratická republika. Při jejím vzniku bylo nutno
se vyvarovat všech chyb, jichž se v národnostní otázce dopustila I. re-
publika. Bylo nutno vyjít z toho, „že osvobozená republika musí být
státem dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků, jež jsou druh
druhu rovni.“¹⁹

¹⁸ Kl. Gottwald: „10 let“, str. 430, Svoboda, XIV. vyd., r. 1949.

¹⁹ Tamtéž, str. 430.

Ve slavné Gottwaldově „Magna Charta“ slovenského národa byl k tomu vytvořen základní politický předpoklad, a její zásady byly zahrnuty do Košického vládního programu. Jednotný boj proti společnému nepříteli si vynutil i jednotný, nedělitelný stát.

Jednota a nedělitelnost lidově demokratické republiky Československé byla opodstatněna i hospodářskou jednotou území republiky vzniklou již v letech po r. 1918. Tato hospodářská jednota nebyla v podstatě narušena ani za protektorátu a t. zv. „slobodného štátu“. Její zachování a upevnění vytvářelo předpoklady k dalšímu hospodářskému vývoji, její narušení nebo dokonce zpřetrhání by bylo nutně, za dané situace, krokem zpět, zpomalilo by další hospodářský vývoj, zvláště Slovenska.

Unitární forma republiky však nebyla pouze výsledkem společného boje za státní samostatnost a existující hospodářské jednoty. Měla prvotní význam i pro budoucnost. Květnovou revolucí se stala vedoucí silou státu dělnická třída v čele s Komunistickou stranou. Moc české a slovenské buržoasie byla sice podlomena, ale česká i slovenská buržoasie nebyly ještě od moci odstraněny. Naopak určité její části se nadále na moci podílely. K dalšímu boji s českou a slovenskou buržoasií bylo nutno se co nejlépe připravit. Nejvhodnější půdu pro boj vytvářela jednotná, nedílná republika.

Unitární forma státního zřízení zajišťovala nejlépe jednotu dělnické třídy obou národů a znemožňovala podstatné narušení této jednoty. Jednotná a nedílná republika byla zdůrazněním toho, co pracující obou národů spojovalo a spojuje, a zatlačením do pozadí toho, co je rozdvouje, čímž zabezpečovala dělení obyvatelstva podle tříd.

Jednotná republika byla vhodným předpokladem pro industrialisaci Slovenska, která zajišťovala rychlý růst dělnické třídy na Slovensku a posilovala dělnickou třídu celého státu. Umožňovala komunistické straně, vedoucí straně ve státě, lepší vliv na pracující slovenského národa. Vytvářela předpoklady k jejich odtržení od slovenské buržoasie a její izolaci a tím i podmínky pro odstranění slovenské buržoasie od podílení se na moci. Proto jednotný stát, v jehož čele stála dělnická třída, musel oslabovat českou a slovenskou buržoasii. Ukázal se jako vhodná záruka svobody a suverenity pracujících obou národů. Zajistil předpoklady nejen pro sebeurčení národů, ale i, a to je hlavní, podmínky pro sebeurčení dělnické třídy.

Naproti tomu ve federaci se skrývala zbraň české a slovenské buržoasie proti dělnické třídě za obnovu jejich politického panství. Federativní zřízení by nutně ovlivnilo jednotu dělnické třídy. Zdůraznilo by to, co dělnickou třídu a pracující lid obou národů rozdvouje a ne sjednocuje. Stalo by se nástrojem buržoasie k rozbití jednoty dělnické třídy, k jejímu oslabení a tím vlastnímu posílení buržoasie. Federativní zřízení by zabránilo bezprostřednímu vlivu české dělnické třídy a ústřední vlády na hospodářský vývoj Slovenska a za vedení slovenské buržoasie (viz výsledky voleb v r. 1946) by znemožnilo nebo alespoň silně narušilo jeho industrialisaci. Výsledkem toho by bylo zpomalení početního a organizačního růstu slovenské dělnické třídy, což by znamenalo oslabení postavení proletariátu ve státě. Federativní zřízení by konservovalo zaostalost Slovenska, posílilo vliv buržoasních nacionalistů nad slovenským pracujícím lidem a upevnilo posice slovenské buržoasie. Posílení postavení slovenské buržoasie by mělo velký vliv i na postavení buržoasie české. Z toho všeho vyplývá, že federace by nepřiblížila konečné řešení otázky moci, naopak toto řešení by oddálila a zkomplikovala. Toho si byla česká buržoasie plně vědoma a proto se snažila o rozšíření zemské samosprávy a posílení moci zemských orgánů na úkor pravomoci orgánů ústředních. Chtěla slabou moc centra, silné mocenské postavení zemí a jejich, do určité míry, nezávislost na ústřední vládě. Tato snaha směřovala k federaci tří zemí, Čech, Moravy a Slovenska, jak to také vyplývá zvláště z Kubešova návrhu při jednání o ústavě.

Již tento fakt, že česká a slovenská buržoasie byla v podstatě pro federaci a ze všech sil za ni bojovala, byl dost spádovým důvodem, aby dělnická třída se postavila proti ní na obranu jednotné nedílné republiky.

Federace by také nezajistila svéprávnost a samostatnost slovenského národa. Slovenský národ — jeho pracující lid — by ztratil svého největšího spojence a přítele v boji za svobodu národa — dělnickou třídu národa českého. Slovenský národ by byl uvržen zpět do područí své buržoasie, která by jej zaprodala, jak nám to jasně ukazuje zrádná slovenská emigrace, imperialistickým žralokům. Svéprávnost a svobodný vývoj slovenského národa mohl být zajištěn pouze v úzkém svazku dělnické třídy české s pracujícími slovenského národa.²⁰ Nejvhodnějším předpokladem pro tento svazek se stala unitární forma státu.

²⁰ Kl. Gottwald: Spisy VIII., str. 208—217, SNPL 1953

Přes to vše bylo nutné v Československé republice vyřešit národnostní otázku. Šlo o zajištění rovnosti slovenského národa s národem českým a vytvoření všech podmínek pro jeho svobodný vývoj. Bylo potřeba zabezpečit slovenskému národu národní suverenitu a vybudovat tak předpoklady k bratrskému soužití obou národů v rámci jednotného státu. Šlo o to, „aby si Slováci své národní věci mohli spravovat sami a po svém, aniž by tím byla ovšem ohrožena státní jednota Čechů a Slováků a pevnost a nedílnost Československé republiky.“²¹ Prostředkem jedině k tomu vhodným se ukázala oblastní autonomie.

IV. Dříve než přejdeme k rozboru postavení Slovenska v rámci republiky, nutno si osvětlit pojem autonomie. Zaměříme se ve výkladu opět především na autonomii v socialistickém státě.

Začneme-li obecně, je autonomie jednostranným aktem ústřední moci státu, kterým tato dobrovolně, na základě návrhu místního obyvatelstva, nebo na základě výsledků boje dává obyvatelstvu určitého území určitou samosprávu. Vymezení práv a kompetence samosprávních orgánů autonomního území je výlučně v rukou ústřední moci, takže ústřední moc určuje obsah práv a jejich rozsah. Při tom výkon hlavních funkcí státu, všechny nejdůležitější a podstatné politické a ekonomické otázky, zůstávají výhradně v rukou ústředních orgánů státu. Územní jednotce je dáno právo rozhodovat o věcech, týkajících se toho kterého území nebo o věcech národních, bez možnosti zasahovat do věcí celostátních. Z toho vyplývá, že autonomie není nositelem státní nezávislosti,²² státní suverenity. Je jednostranným aktem²³ ústřední moci státu a může být jednostranným aktem této moci omezena nebo dokonce zrušena. To vše zároveň ukazuje, že autonomie nepředpokládá federativní svazek, nýbrž může být uskutečněna v unitárním státě, což je jí vlastní.²⁴ Kompetence

²¹ Kl. Gottwald: Deset let, str. 460, Svoboda 1949.

²² Viz Stalin: Spisy IV., str. 378, Svoboda 1950.

²³ Viz Lenin: Sebrané spisy XVII., 4. vyd., str. 90.

²⁴ Federativní svazek autonomií byl v RSFSR vynucen na základě konkrétních historických podmínek. Ale i na těchto případech bylo jasné znát, že tu jde o autonomii. Iniciativa přicházela se strany RSFSR a ne autonomních jednotek. Hlavní zásady federace autonomií byly taktéž stanoveny ústřední mocí, především v I. ústavě RSFSR, a v rámci jich mohly autonomní republiky, oblasti a komuny stanovit svůj vztah k centru. Hlavní otázky moci byly již předem z jednání vyloučeny a zajištěny pro ústřední moc. Postavení autonomní republiky a autonomní oblasti nebylo v konečném vymezováno smlouvou, ale dekretem Všeruského výkonného výboru sovětů. Co se týče

orgánů autonomní jednotky je omezena na přesně ohraničené území a týká se více méně vnitřního života tohoto území. Nenarušuje jednotu státní moci v jednotném výkonu jejich hlavních funkcí, naopak tuto jednotu utužuje.

Lenin i Stalin viděli v autonomii všeobecný univerzální princip demokratického, národnostně smíšeného státu, vyznačujícího se pronikavou odlišností hospodářských, životních, geografických a jiných podmínek. Viděli v ní nástroj řešení národnostní otázky v rámci unitární formy státního zřízení. Tato zásada byla zahrnuta již do prvního programu SDDSR, který se dožadoval oblastní samosprávy pro takové velké jednotky, jako je Finsko, Polsko, Litva, Kavkaz atd. A „... oblastní samosprávou...“, jak nás učí Stalin je „...třeba rozumět oblastní autonomii.“²⁵

Názor na autonomii byl vždy sociálně-demokratickou stranou Ruska chápán územně. Zdá se to třeba divné, proč to zdůrazňuji, ale musíme si uvědomit, že takové pojetí autonomie bylo ještě před 40—50 lety v dělnickém hnutí ojedinělé. Vedoucí druhé Internacionály (především austromarxisté a stoupenci Kautského) stáli na pozici ne územní autonomie, nýbrž t. zv. kulturně národnostní autonomie, která bez ohledu na území sjednocovala všechny příslušníky jednoho národa v „jeden národ“. Tím podřizovala dělnickou třídu vlastní buržoasii a vedla vyzdvihováním národních rozdílů k tříštění jednoty dělnické třídy, jak to ukázala kolébka této buržoasně-nacionalistické pseudotheorie, Rakousko-Uhersko. Kulturně národnostní autonomie „řešila“ národnostní otázku nezávisle na hospodářské a politické moci, omezujíc se pouze na otázky kulturní, čímž posvěcovala národnostní útisk a vykořisťování pracujícího lidu potlačovaných národů buržoasií vládnoucího národa. Toho si povšimli velmi brzy mluvčí buržoasie a kulturně-národnostní autonomie se stala heslem nejen oportunistů, ale i liberální a později imperialistické buržoasie.

vytyčení hranic autonomního území, jsou navrhovány místním obyvatelstvem autonomní jednotky, neboť „Jedině místní obyvatelstvo může zcela přesně zjistit všechny tyto podmínky (národnostní, hospodářské, životní a pod. — E. K.), a na základě tohoto zjištění ústřední parlament státu stanoví hranice autonomních oblastí a meze pravomoci autonomních sněmů“. (Lenin: Kritické poznámky k národnostní otázce, str. 43—44, SNPL 1954). To platí nejen o federaci autonomií, ale především i o unitárním státě.

²⁵ Stalin: Sebrané spisy II., str. 329 Svoboda, 1949.

Lenin a Stalin brzy zpozorovali toto nebezpečí. Ve svých spisech odhalili třídní podstatu kulturně národnostní autonomie a proti ní postavili požadavek reálné územní autonomie, počítající s určitým územím a obyvatelstvem, které je obývá. Tato autonomie, založená na vědeckém rozboru národnostní otázky za imperialismu, který rozptyluje a promíchává národy, vychází z toho, že v období monopolistického kapitalismu není území čistě národních, nýbrž území s více nebo méně početnými národními menšinami vedle početně rozhodujícího národa. Územní autonomie nevytvářela přehradu mezi národy, naopak je bourala a umožnila podmínky k novému dělení obyvatelstva, t. j. dělení podle tříd.

Oblastní autonomie vycházela dále z toho, že v mnohonárodnostním státě za kapitalismu prochází hospodářský, politický a kulturní vývoj jednotlivých národů nerovnoměrně, při čemž vedoucí postavení zaujímá národ — buržoasie — vládnoucí. Oblastní autonomie v socialistickém státě pomáhá dříve potlačeným národům zhostit se své skořápky uzavřenosti, vytváří vhodné předpoklady pomoci a vedení pracujícího lidu dříve potlačovaného národa proletariátem dříve vládnoucího národa k rychlejšímu hospodářskému, politickému a kulturnímu vývoji. Přispívá k odstranění hlavního pramene národnostních třenic v přechodném období od kapitalismu k socialismu — faktické nerovnosti národů.

Jednotlivé oblasti v národnostním státě se odlišují od sebe svým národním složením a životními podmínkami. Tyto odlišnosti nelze dobře zachytit v jednotné státní ústavě a tak jednotlivé národy mohou nestejnoměrně využít práv jim ústavou zaručených. Proto je nutno jednotlivým národním oblastem dát právo, aby mohly využívat práv a svobod, zaručených jim ústavou podle konkrétních hospodářských, národních a životních podmínek k co nejrychlejšímu svému rozvoji, aby jim přinesly co největší užitek a vytvořily předpoklady k plnějšímu rozvoji politické síly lidu.²⁶ Toho lze opět dosáhnout prostřednictvím oblastní autonomie.

Oblastní autonomie zajišťuje nejlépe spojení centra státu s jeho jednotlivými částmi. Vývoj potlačovaných národů ve většině případů zaostává za vývojem vládnoucího národa. Proto převážnou část obyvatelstva těchto národů tvoří rolnictvo. Oblastní autonomie se tak stává formou výrazu třídního svazku dělnické třídy dříve vládnoucího národa s rolnictvem dříve potlačovaných národů. Stává se nositelkou revolučního

²⁶ Stalin: Spisy I., str. 57 nebo IV., str. 80, Svoboda 1949—1950.

svazku, který je základem každé stabilní a pevné diktatury proletariátu. Při tom „... za podmínky, že zvítězil socialismus... za této podmínky jsou dělníci povinni přistoupit na přechodná opatření, navrhovaná drobnými pracujícími a vykořisťovanými rolníky, jestliže tato opatření nepoškozují věc socialismu,“²⁷ k čemuž opět nejvhodnějším prostředkem je oblastní autonomie. Při tom všem oblastní autonomie zajišťuje v rukou ústřední moci rozhodování o všech, pro celou zemi významných politických a hospodářských otázkách a poskytuje autonomním orgánům hlavně administrativně politické, kulturní a hospodářské funkce čistě oblastního charakteru. Při zachování silné ústřední moci za rozvinutí tvůrčích sil lidu autonomních částí roste nejen jednotu státu, nýbrž i jeho obranyschopnost.

Oblastní autonomie, i když ruší staré poručníkování shora, neruší jednotu státu, neruší jednotu pracujícího lidu, naopak — povyšuje je na nový, vyšší stupeň proletářské jednoty, proletářský demokratický centralismus. Při tom oblastní autonomie vytváří hmotné i politické předpoklady k mohutnému rozvoji tvůrčích sil dříve potlačovaných, nyní svobodných národů, sblížíje pracující všech národů státu a zajišťuje jejich bratrský svazek. Proto se oblastní autonomie v různých svých formách ukázala velmi vhodným prostředkem k řešení národnostní otázky v socialistickém státě nebo i ve státě, kde dosud o moci nebylo ještě rozhodnuto, kde prochází proces přerůstání buržoasně demokratické revoluce v revoluci socialistickou.

* * *

Oblastní autonomie jest pouze formou řešení národnostní otázky. Sama o sobě, bez určitého třídního obsahu, nic neznamena, naopak může být buržoasií zneužita. Toto nebezpečí se zvláště zvyšuje v období nastolení diktatury proletariátu na území vládnoucího národa, pokud na území potlačovaných národů není ještě otázka moci rozhodnuta. Svržení moci buržoasie vládnoucího národa velmi posílilo růst nacionalismu buržoasií národů dříve potlačovaných. Tyto buržoasie jsouce si vědomy, co se děje na území jejich starší sestry, se ze všech sil snaží odtrhnout. Znaží však sympatie pracujícího lidu národů k vítěznému boji revoluční dělnické třídy. Bezprostředně otevřené vystoupení buržoasie proti proletariátu dříve vládnoucího národa by urychlilo odhalování

²⁷ Lenin: Vybrané spisy II., str. 230—231, Svoboda 1950.

vykořisťovatelských a potlačovatelských cílů této buržoasie před vlastním lidem a tím i její pád. Proto, aby utlumila revoluční hnutí a uvedla je do mezí jí přijatelných, národní buržoasie žádá „autonomii“, jako první krok k pozdějšímu odtržení. „...všechny tyto ‚národní rady‘ se domáhaly jen jednoho; dostat autonomii, tak aby ústřední moc nezasahovala do jejich věcí, nekontrolovala je. ‚Dejte nám autonomii a my uznáme ústřední sovětskou moc, nemůžeme však uznat místní sověty, které nesmějí zasahovat do našich věcí, zorganizujeme se, jak chceme a jak umíme, a se svými národními dělníky a rolníky budeme zacházet, jak se nám zlíbí.‘ To je ta — svou podstatou buržoasní — autonomie, které se domáhají buržoové, žádající pro sebe veškerou moc nad ‚svými‘ pracujícími uvnitř autonomie.

Rozumí se samo sebou, že sovětská moc takovou autonomii schvalovat nemůže. Udělit autonomii proto, aby uvnitř autonomie měla všechnu moc národní buržoasie, která žádá nevměšování sovětů, vydat ...dělníky na pospas... buržoům, — ne, na to sovětská moc nemůže přistoupit.“²⁸

Do určité míry obdobné zneužití autonomie buržoasií hrozí i v době přechodné třídní podstaty státu — za revolučního mezistupně mezi diktaturou buržoasie a diktaturou proletariátu, zvláště je-li již proletariát vedoucí silou u moci a buržoasie se na moci podílí. Buržoasie se snaží ve prospěch pravomoci orgánů autonomní jednotky oslabit pravomoc celostátních orgánů. Jde o to učinit autonomii nezávislou na státě, t. j. na jeho vedoucí síle — dělnické třídě. Cílem toho je nejen zbavit se vlivu nepohodlné moci, ale i vytvořit pro sebe co nejvhodnější předpoklady k rozhodujícímu boji o moc. Takové nebezpečí zneužití oblastní autonomie hrozilo české a slovenské dělnické třídě se strany slovenské buržoasie, podporované buržoasií českou. Bylo zvyšováno zrádčovskou činností buržoasních nacionalistů v řadách KSS, jejich snahou „odtrhnout se od Prahy“. Díky bdělosti a ostražitosti gottwaldovského vedení strany, díky touze pracujícího lidu žít v jednotném státě a společně budovat svou lepší budoucnost, zůstaly tyto snahy bez podpory, jejich nositelé byli izolováni a nakonec lidem rozdrceni.

Buržoasní autonomie tak, jako buržoasní stát vůbec, není schopna vyřešit národnostní otázku, naopak ji dále komplikuje a zostřuje. Proto se i při posuzování otázky autonomie nutno zeptat na její třídní obsah.

²⁸ Stalin: Spisy IV., str. 89—90, Svoboda 1950.

Autonomie pro koho? Autonomie pro buržoasii, aby lépe mohla potlačovat a vykořisťovat a utiskovat svůj pracující lid, aby jej mohla znovu uvrhnout do ještě horší poroby nebo k takové porobě vytvořit předpoklady. Nebo autonomii pro dělnickou třídu a pracující lid k zabezpečení revolučního svazku mezi dělnickou třídou a rolnictvem jako záruku proti intervenčním pokusům imperialistů. Dělnická třída v čele s komunistickou stranou je proti autonomii, která dává do rukou moc buržoasii, je pro takovou autonomii „...kde by všechna moc byla v rukou dělníků a rolníků, kde by buržoové všech národností byli zbaveni moci...“²⁹

Závěrem si tedy nutno uvědomit, že národnostní otázka je především otázkou moci, že národnostní otázku lze vyřešit toliko v socialistickém státě, že oblastní autonomie je pouze jednou z forem, jak lze v socialistickém státě na základě diktatury proletariátu národnostní otázku vyřešit.

Nebo, jak říká Stalin: „Třídní sověty zástupců jako základ autonomie, autonomie jako forma výrazu vůle těchto sovětů — to je charakter námi navrhované sovětské autonomie,“³⁰ která zajišťuje moc nikoli špičkám určitého národa, nýbrž jeho nejnižším vrstvám.

* * *

Oblastní autonomie v socialistickém státě není otázkou nahodilou. Nemůže být dána obyvatelstvu jakéhokoli území. Oblastní autonomie vyžaduje splnění určitých podmínek. V socialistickém státě může být zřízena pouze pro území, které je obýváno kompaktní většinou jednoho národa (což nevylučuje možnost, naopak předpokládá možnost žití národních menšin na témže území). Oblastní autonomie nemůže být dána národní menšině, která netvoří na určitém území kompaktní národní většinu. Taktéž nemůže být dána části obyvatelstva stejného národa, po němž stát nese jméno.

Národnostní otázka, ač je jednou z nejdůležitějších podmínek pro oblastní autonomii, není jedinou a nejdůležitější. Dále se musí obyvatelstvo autonomie odlišovat svým zvláštním způsobem života, životními a sociálními podmínkami. Konečně musí být splněn požadavek aspoň minimální hospodářské jednotky (podmínky k dalšímu hospodářskému vývoji).

²⁹ Stalin: Sebrané spisy IV., str. 90, Svoboda 1950.

³⁰ Stalin: Sebrané spisy IV., str. 91, Svoboda 1950.

Dělení státu a přiznání autonomie bez splnění těchto podmínek není opodstatněno a nebylo by ani účelné, t. j. nesloužilo by upevňování postavení ústřední moci a jednoty státu. Proto snahy o autonomii, kde nejsou splněny tyto podmínky, nutno odmítnout a prozkoumat, zda se nejedná o snahu buržoasie podlomit jednotu státu, oslabit diktaturu proletariátu.

* * *

Jaké jsou zásady, na nichž je socialistická oblastní autonomie budována? I tyto zásady se kvalitativně odlišují od zásad buržoasní autonomie, tak jak se socialistická autonomie odlišuje od buržoasní svým třídním obsahem.

1. Socialistická autonomie je zbudována na společenském zřízení socialistickém, které odstraňuje jakýkoliv útisk, tím i útisk národní a vytváří předpoklady pro bratrskou spolupráci národů.

2. Oblastní autonomie umožňuje dělení obyvatelstva podle tříd a stává se státoprávním vyjádřením třídního svazku dělnické třídy dříve vládnoucího národa s pracujícími masami dříve potlačovaných národů.

3. Oblastní autonomie je prostředkem pro rozdělení mnohonárodnostního státu na oblasti s hlediska národnostního na podkladě hospodářských, životních a sociálních poměrů. Proto Lenin nazývá oblastní autonomii „autonomií národní“.³¹

4. Je to autonomie vzniklá na základě dobrovolnosti, neboť ten který národ dobrovolně setrval ve svazku s bývalým národem vládnoucím, nevyuživ práva na oddělení (což nic nemění na faktu, že vymezení kompetence je konec konců jednostranným aktem). „Chceme jednotnou a nerozdílnou republiku Ruska s pevnou státní mocí, pevné státní moci se však dosahuje dobrovolným souhlasem národů.“³²

5. Oblastní autonomie zajišťuje suverenitu národa, jeho svrchovanost a právo na svobodný vývoj. Umožňuje samosprávu vlastních věcí národa.

6. Oblastní autonomie je budována na demokratickém centralismu socialistického státního ústrojí, které svou hlubokou demokratičností zaručuje rovnost všech národů a širokou místní a oblastní samosprávu.

7. Oblastní autonomie vytváří právní předpoklady k odstranění faktické nerovnosti a tím odstranění pramenů národních třenic za diktatury proletariátu.

³¹ Lenin: Vybrané spisy II., str. 31, Svoboda 1950.

³² Lenin: Tamtéž, str. 55.

8. Oblastní autonomie vytváří nejvhodnější předpoklady k využití přírodního bohatství oblastí a rozvoje produktivních sil.

9. Oblastní autonomie není nositelem státní suverenity. Nenarušuje jednotu a nedělitelnost státu, naopak utužuje je a povyšuje na nový vyšší stupeň.

Nejhlubším theoretickým základem otázky oblastní autonomie v socialistickém státě je theorie socialistických národů. Po nastolení diktatury proletariátu v rozvalinách starých buržoasních národů vznikají a vyrůstají tak, jak probíhá budování socialismu, nové socialistické národy. Jejich vývoj odstraňuje poslední zbytky nedůvěry mezi národy. Roste solidarita a jednotu mezi národy, sílí bratrské vztahy mezi nimi. Tím vším se posiluje jednotu státu, rozvíjejí se síly k výstavbě socialistické a komunistické společnosti a zajišťuje se zvýšená obranyschopnost zemí.

* * *

Formy oblastní autonomie jsou rozmanité. Závisí na stupni hospodářského, politického, kulturního vývoje toho kterého národa a ostatních historických podmínkách (především na vzájemném poměru třídních sil mezi proletariátem a buržoasií a ostrosti třídního boje), ve kterých se autonomie uvádí v život, ve kterých ten který národ uskutečňuje svou národní svrchovanost a samosprávu. Účelem té které formy autonomie je zabezpečit co nejuzší svazek mezi ústřední mocí státu a autonomní částí, zabezpečit co nejpevnější jednotu státní moci při rozsáhlé samosprávě vlastních věcí oblastními autonomiemi. Zajistit co nejrychlejší hospodářský a politický vývoj autonomie, jejího obyvatelstva. A to lze jedině při respektování konkrétních historických podmínek té které dané situace.

V Sovětském svazu se vývojem ustálily dvě hlavní formy oblastní autonomie a to: autonomie politická — státní (autonomní sovětská socialistická republika) a autonomie administrativní (autonomní oblast). Obě formy autonomie zajišťují svrchovanost národa autonomní jednotky, ale ani jedna z nich neznamená suverenitu státní. Obě řeší pouze otázky vnitřního života autonomie. To, že nejsou nositeli státní suverenity, neznamená však ani v nejmenším omezování práv národů a národních menšin, kterými jsou autonomní jednotky osídleny. Naopak práva národů, podle kterých se autonomní území jmenují, jsou plně zaručena ústavou sovětské federace, která zakotvuje rovnost všech národů Sovětského svazu a jejich právo na svobodný vývoj.

Jaký je mezi nimi rozdíl? To lze nejlépe zjistit, když si ukážeme na jednotlivé rysy obou uvedených forem autonomie.

Autonomní republiky uskutečňují státní moc na autonomních principech (zásadách). Jejich právní postavení je vymezeno ústavou Sovětského svazu, svazové republiky a jejich ústavou vlastní. Autonomní jsou pouze při řešení vnitřních otázek — otázek toho kterého národa (zvláště otázky jazyka, způsobu života, školství, kultury, osvěty, soudnictví, místních orgánů moci a správy, místní bezpečnosti, místního hospodářství, zemědělství, sociální péče a obchodu). V ostatních otázkách uskutečňují přímo svou pravomoc na území autonomie nejvyšší orgány státu — svazové republiky. Svazová republika také autonomní republiku zřizuje (navrhuje její zřízení Sovětskému svazu) a Sovětský svaz zřízení potvrzuje (sankcionuje). Že se ani u autonomní republiky, tedy u politické autonomie, nejedná o nositele státní suverenity, dotvrzuje to, že autonomní republika nemá právo výstupu. Její ústava je schvalována Nejvyšším sovětem svazové republiky a nesmí v nejmenším narušovat jednotné zásady ústavy svazové republiky. Naopak musí být vypracována v úplné shodě s nimi a přihlížet pouze k národním a jiným zvláštnostem autonomní jednotky. Kompetence nejvyšších orgánů autonomní republiky je vymezena ústavami svazu a svazové republiky. Hranice autonomní republiky neurčuje její nejvyšší mocenský orgán, nýbrž nejvyšší orgán moci svazové republiky. Při tom vychází z návrhů místního obyvatelstva. Změny těchto hranic procházejí za souhlasu nejvyšších orgánů autonomní republiky. Přesto i v této otázce převažuje stránka jednostrannosti aktu. Zároveň Rada ministrů svazové republiky může a musí zastavovat výkon usnesení a nařízení Rady ministrů autonomní republiky a to ve všech otázkách, pokud se jedná o porušení zákona svazu, svazové republiky nebo usnesení a nařízení Rady ministrů svazu a svazové republiky. Rada ministrů svazové republiky řídí a kontroluje práci a činnost Rady ministrů autonomní republiky.

Z toho je jasné, že orgány autonomní republiky jsou omezeny ve své pravomoci na otázky vnitřního života, a to ještě za kontroly a vedení nejvyšších orgánů moci a správy svazové republiky. Proto i politická autonomie (nejvyšší forma autonomie) nepředpokládá federaci, nýbrž unitární stát, který nenarušuje, naopak doplňuje širokou oblastní samosprávou. Umožňuje co nejlépe podchytit tvůrčí iniciativu pracujících mas všech národů a národností. Také v Sovětském svazu (mimo RSFSR — kde federace autonomií je podmíněna konkrétními historickými podmínkami) se státní autonomie uskutečňuje v rámci jednotných unitárních států — jednotlivých národních svazových republik.

Jaké jsou charakteristické rysy politické (státní) autonomie?

1. Politická autonomie je charakterisována svou vlastní ústavou, která vychází z jednotných zásad ústavy státu, plně se s nimi shoduje a přizpůsobuje je pouze konkrétním podmínkám svého území, národa, způsobu života obyvatelstva atd. Tato ústava podléhá schválení nejvyšším orgánem moci ve státě.

2. Politická autonomie se vyznačuje svým zákonodárným sborem, který je nejvyšším mocenským orgánem na území autonomie. Rozsah pravo-

moci zákonodárného sboru je vymezen ústavou státu. Nejvyššímu mocenskému orgánu státu náleží kontrola nad jeho zákonodárnou činností. Zákony autonomní jednotky vycházejí a konkretisují zákony státu. Jen v oblasti čistě národní, kde není celostátních norem, vydávají své národní zákony, které však nesmí odporovat ani zásadám státu, ani zásadám existujícího právního řádu. Naopak musí je konkretisovat a doplňovat a tak posilovat právní jednotu státu. Neznamená tedy vlastní zákonodárství politické autonomie porušení nebo sebemenší narušení právní jednoty státu, nýbrž jedině její utužení na autonomních principech. Z toho je zároveň jasné, že i na území autonomie se uplatňuje jednotná zákonost socialistického státu.

3. Politická autonomie se vyznačuje vlastními nejvyššími orgány výkonnými a správními — autonomní vládou a ministerstvy. Vláda (Rada ministrů ASSR) politické autonomie není bezprostředně podřízena vládě státu, nýbrž je jí podřízena prostřednictvím svého nejvyššího orgánu moci — zákonodárného sboru politické autonomie. Ústřední orgán výkonný a správní má právo pozastavit výkon usnesení a nařízení vlády autonomní jednotky. Právo zrušit je má jen nejvyšší orgán moci politické autonomie a nejvyšší orgán moci státu. Vláda politické autonomie podléhá teprve druhotně vládě státu. Vláda státu je povinna řídit a kontrolovat činnost vlády politické autonomie. Ministerstva jsou podřízena vládě autonomní jednotky a ministerstvům státu. V oblastech, které jsou vyňaty z autonomní samosprávy, rozhodují vláda a ministerstva státu i na území autonomní jednotky přímo nebo prostřednictvím svých zplnomocněnců, které jmenuje vláda státu.

4. Orgány místní moci a správy jsou vedeny nejvyššími orgány politické autonomie a jsou jim za výkon své činnosti bezprostředně zodpovědny. Územní dělení na menší správní jednotky provádí nejvyšší orgán moci autonomní jednotky, ale toto rozdělení podléhá schválení nejvyšším orgánem moci státu.

5. Hranice politické autonomie vymezuje a určuje nejvyšší orgán státu a mění je v dohodě s nejvyšším orgánem moci autonomní jednotky.

Hlavní úkol orgánů politické autonomie je pečovat o svobodný vývoj národa, jeho řeči, kultury, školství, vědy, kulturních a osvětových institucí a institucí sociální péče, o upevnění vlastního soudnictví, bezpečnosti a místních orgánů státní moci a správy, o rozvoj místního hospodářství, obchodu a zemědělství. Tímto způsobem má zajistit co nejvíce

přiblížení státního aparátu pracujícím masám, aby se stal jejich vlastním aparátem. Zároveň má vytvořit předpoklady zabezpečení maximálního růstu materiální a kulturní úrovně pracujícího lidu území autonomie. Tím vším se vytvářejí předpoklady k nejširšímu zapojení pracujících mas autonomní jednotky do výstavby socialismu a komunismu.

Druhou klasickou formou oblastní autonomie je autonomie administrativní. V Sovětském svazu jí je autonomní oblast. Autonomní oblast uskutečňuje administrativní samosprávu. Její právní postavení je vymezeno ústavou Svazu, svazové republiky a Řádem autonomní oblasti. Autonomní oblast zaujímá ve všech otázkách stejné postavení jako jiné administrativní oblasti a uskutečňuje pouze administrativní samosprávu v otázkách vnitřního života svého národa (jazyk, školství, kultura, osvěta, obsazení státního aparátu příslušníky národa autonomní oblasti, rozvoj místního hospodářství a zemědělství a pod.).

Rysy administrativní autonomie lze vymezit takto:

1. Orgány administrativní autonomie jsou postaveny na roveň místním orgánům státní moci (v SSSR autonomní oblast = administrativní oblasti; v Rumunsku Maďarská autonomní oblast = taktéž).
2. Orgány moci administrativní autonomie (místní orgány moci) vydávají druhotné normativní akty v mezích práv jim vyhrazených zákony státu, které se v podstatě neliší od práv ostatních, administrativních jednotek, na stejnou úroveň s nimi postavených. Právo zrušit tyto normativní akty má vyšší orgán státní moci. Pozastavit je může vyšší orgán státní správy.
3. Orgány správy administrativní autonomie podléhají bezprostředně nadřízeným orgánům státní správy, které mají právo zrušit jejich nařízení nebo ustanovení. Orgány správy administrativní autonomie jsou taktéž bezprostředně vedeny a kontrolovány nadřízenými orgány správy.
4. Orgány administrativní autonomie bezprostředně vedou nižší místní orgány státní moci a správy. Nadřízené orgány státní moci a správy uplatňují vedení těchto, pokud to nepatří do jejich přímé kompetence, pouze prostřednictvím orgánů administrativní autonomie. Územní dělení administrativní autonomie na nižší správní jednotky navrhuje mocenský orgán administrativní autonomie a schvaluje mocenský orgán jemu nadřízený.
5. Autonomní správa se uskutečňuje především v otázkách vnitřního života národa administrativními funkcemi. Směřuje k zajištění národní svrchovanosti, svobodného vývoje národa ve všech oblastech, přiblížení

pracujících mas národa administrativní autonomie proletářskému státnímu aparátu a vytváří předpoklady k jejich zapojení do aktivní politické činnosti. Umožňuje rozvinutí všech tvůrčích sil pracujícího lidu k budování socialismu a komunismu.

Obě tyto formy oblastní autonomie dokázaly plně svou životnost v dějinách vývoje Sovětského svazu. V boji o moc proletariátu na jejich územích a za upevnění této moci isolovaly vykořisťovatelské špičky národů a národností od pracujících mas. Pomocí nich se stala sovětská moc blízká všem národům a národnostem Ruska. Byly vytvořeny reálné předpoklady k pevnému svazku autonomií s ústřední mocí.

Vedle těchto dvou klasických forem oblastní autonomie mohou existovat formy, které zahrnují v sobě některé z prvků obou výše uvedených forem, při čemž svou pravomocí nedosahují kompetence autonomie politické, ale přesahují pravomoc autonomie administrativní. Vždy však se k jedné z těchto dvou přibližují. Jde tedy o různé mezistupně mezi politickou a administrativní autonomií. I tyto lze v podstatě rozdělit do dvou hlavních skupin, a to na autonomii politicko-administrativní a administrativně-politickou. Kriteériem pro posouzení je, které znaky, zda politické nebo administrativní autonomie převládají.

Pro politicko-administrativní autonomii není nutné, aby měla svou vlastní ústavu. Vlastní ústava je jedním ze znaků, kterými se politická autonomie liší od autonomie politicko-administrativní. Politicko-administrativní autonomie však musí mít svůj vlastní zákonodárny orgán s reálnou zákonodárnou kompetencí. Z toho zároveň vyplývá, že má i své nejvyšší vládní a správní orgány. Orgány vládní a správní politicko-administrativní autonomie bývají podřízeny jak orgánům vlády a správy ústřední moci, tak i svému zákonodárnému sboru. Rozhodující postavení v těchto vztazích mohou mít oba výše uvedené orgány. Bezprostřední podřízenost vládních a správních orgánů politicko-správní autonomie tomu kterému orgánu závisí na konkrétních podmínkách vzniku autonomie. Též otázka vnitřního administrativního dělení politicko-administrativní autonomie a změna hranic je otázkou konkrétních případů. Dá se však předpokládat, že vždy bude slyšen hlas mocenských orgánů autonomní jednotky, protože se jedná předně o otázku národnostní a za druhé o otázku přímého vedení místních orgánů moci a správy orgány moci a správy autonomní jednotky. Vždy však budou tyto otázky náležet schválení ústřední moci.

Administrativně-politická autonomie nemá vlastního zákonodárného orgánu — a když, tak s velmi omezenou pravomocí.³³ Administrativně-politická autonomie se vyznačuje orgány vlády a správy, jejichž pravomoc přesahuje rámec pravomoci orgánů ostatních administrativně územních jednotek, na něž se stát dělí. Tento orgán bývá též nositelem některých práv státní moci. Protože se zde jedná ještě o určité politické funkce, které nejvyšší orgány autonomní jednotky plní, mluvíme o administrativně-politické autonomii.

Z toho všeho vyplývá, že chceme-li řádně prozkoumat, o jakou formu oblastní autonomie se v tom kterém případě jedná, musíme řádně prozkoumat nejen historické podmínky jejího vzniku, za kterých se uskutečnila svrchovanost národa a samospráva jeho vnitřních věcí, ale musíme i přesně zkoumat státoprávní postavení té které autonomie v rámci daného státu.

V. Důvody, proč musela být Československá republika zachována jako jednotný a nedělitelný stát, proč nemohlo být přistoupeno k federaci, jsme si osvětlili výše. Zároveň jsme si uvedli, že nejúčelnější formou řešení národnostní otázky v republice se ukázala oblastní autonomie. Půjde nyní o to, abychom si osvětlili, plní-li Slovensko podmínky oblastní autonomie, a jestliže ano, o jakou formu oblastní autonomie jde.

Území Slovenska je obýváno převážně národem slovenským, který tvoří zdrcující většinu obyvatelstva tohoto území. Podmínky života a z nich vyplývající způsob života slovenského národa se vyznačují svéráznými prvky, kterými se Slovensko odlišuje od zemí českých. Tato svéráznost je podmíněna jinými konkrétně historickými podmínkami vývoje, které se odlišovaly od podmínek vývoje národa českého. Vlivem socialistické industrialisace, za pomoci české dělnické třídy, přeměňuje se Slovensko z agrárně zaostalé země v zemi průmyslově vyspělou. Slovensko splňovalo i podmínku hospodářskou a tím tedy všechny podmínky oblastní (teritoriální) autonomie.

³³ To se zvlášť projevuje v kapitalistických státech, kde pravomoc takových orgánů se stává fiktivní nebo nástrojem zachování a konservování reakčních zákonů, které již dávno ústřední mocí pro území celého státu byly formálně zrušeny. S druhé strany se tyto orgány mohou státi v konkrétních případech nástrojem vydávání reakčních zákonů, které nelze v ústředních orgánech prosadit nebo jejichž uzákonění ústředním parlamentem by nebylo pro vládnoucí třídu únosné nebo bylo příliš nebezpečné. Takovým případem jsou Spojené státy americké, které již ve dvacátých letech Stalin charakterisuje jako unitární stát s administrativně-politickou autonomií. Stalin: Sebrané spisy III., str. 35, Svoboda 1949.

K určení formy autonomie Slovenska, vedle podmínek uvedených již v kapitole III, nutno mít v patrnosti ještě toto:

Předně si musíme uvědomit, že státní aparát první republiky byl na Slovensku nástrojem národnostního a hospodářského útlaču se strany české buržoasie. V jeho čele stáli převážně Čechové. Následkem toho byl státní aparát předmnichovské republiky odtržen od mas slovenského lidu, byl slovenskému pracujícímu nepřátelský a byl jím nenáviděn. Sympatie si nezískal ani „národní“ aparát tisovsko-machovský za „Sloboďného štátu“. Pracující brzy poznali, komu slouží a koho je nástrojem. V nové lidově demokratické republice musel proto tento aparát být nahrazen aparátem novým. Šlo o to, lidově demokratickou moc přiblížit lidu slovenského národa, učinit ji lidovým masám blízkou a drahou. To nešlo dosáhnout ani starým způsobem vlády ani starým státním aparátem. Nový způsob vlády a státní aparát musel být vybudován na nových, lidově demokratických zásadách. Jedněmi z těchto zásad jsou slavnostně vyhlášená rovnost českého a slovenského národa a to, že veškerá moc ve státě patří do rukou lidu. To znamenalo, že musí být odstraněno potlačování jednoho národa národem druhým. Bylo nutné, aby nové mocenské a správní orgány byly zlidověny a slovenskému lidu co nejvíce přiblíženy. A to především předpokládalo, že budou lidu srozumitelné, že budou ponárodněny, že do jejich vedení budou postaveni představitelé slovenského národa. To však nestačilo. Muselo být také odstraněno strohé poručníkování slovenskému lidu, kterým se vyznačovala předmnichovská republika. Vedle národního a lidového aparátu musela být zajištěna slovenskému národu samospráva jeho vlastních věcí. Nejvhodnějšími ke splnění tohoto úkolu se ukázaly národní výbory a slovenské národní orgány, t. j. Slovenská národní rada a Sbor pověřenců. Ty si slovenský lid sám vytvořil v boji proti fašismu za svou národní svobodu a za státní samostatnost proti okupantům a domácím zrádcům. Proto jediným možným řešením se stala autonomie Slovenska, která mohla nejen přiblížit co nejlépe lidově demokratickou moc slovenskému pracujícímu lidu, ale zároveň tímto způsobem upevnit jednotnou moc státu.

Druhá světová válka silně zpustošila naše národní hospodářství. Nová lidově demokratická republika musela tyto škody v zájmu svého dalšího hospodářského rozvoje co nejdříve odstranit. V otázce rozvoje národního hospodářství zaujímalo Slovensko neobyčejně důležité postavení. Na Slovensku nešlo pouze o obnovu národního hospodářství, ale především

o industrialisaci Slovenska. V zájmu přátelského soužití obou národů bylo nutné co nejrychleji odstranit hospodářskou zaostalost Slovenska, odstranit faktickou nerovnost mezi národy, která je pramenem národních třenic i za diktatury proletariátu. Nejrychlejší a pro pracující účelnou i prospěšnou industrialisaci lze provádět pouze pod vedením dělnické třídy a za plánovaného hospodářství. Tyto předpoklady byly vytvořeny květnovou revolucí a dalším jejím rozvíjením. A protože dělnická třída Slovenska tvořila početní menšinu slovenského lidu, protože na Slovensku zůstaly slovenské buržoasii velmi vlivné posice, ze kterých mohla brzdit industrialisaci, bylo jednou z nejdůležitějších podmínek úspěšné industrialisace Slovenska zabezpečení vlivu a vedoucího postavení české dělnické třídy na provádění industrialisace. Jedině vhodnou cestou k uskutečnění tohoto úkolu byla centralisace vedení národního hospodářství, která nutně musela ovlivnit i centralisaci státu.

Lidově demokratická revoluce nevyřešila plně otázku moci ve státě, nýbrž nechala ji ještě otevřenu za velmi výhodných podmínek pro dělnickou třídu a nevýhodných pro českou buržoasii. Otázka moci musela být řešena. Měla-li být vyřešena v zájmu dělnické třídy úspěšně, nesmělo dojít nejen k narušení jednoty dělnické třídy obou národů, nýbrž musel být zaručen i co největší vliv české dělnické třídy vedené Komunistickou stranou Československa, na vnitřní vývoj Slovenska a pomoc slovenské dělnické třídě v boji proti její vlastní buržoasii. Především šlo o odtržení pracujícího lidu Slovenska od buržoasie, o zajištění vlivu nad slovenským pracujícím lidem slovenské dělnické třídě, o izolování slovenské buržoasie a vytvoření předpokladů k tomu, aby byla odstraněna od podílení se na moci. Tato skutečnost si opět vynutila některé centralistické tendence. Šlo především o posílení postavení vlády v poměru ke slovenským národním orgánům. V čele vlády, nejoperativnějšího orgánu moci výkonné a správní a v některých otázkách i orgánu státní moci, stála Komunistická strana Československa. Proto při podřízení slovenských národních orgánů vládě mohl a také byl nejlépe zajištěn vliv dělnické třídy na další vývoj na Slovensku. Bylo zabezpečeno, že další vývoj se bude ubírat tak, jak je to v zájmu dělnické třídy a slovenského pracujícího lidu.

Úspěch sjednocovacího hnutí národů ve značné míře závisí na rychlém odhalení a rozdrčení buržoasních nacionalistů a úchylkářů v národnostní otázce z řad komunistické strany. Slovenská buržoasie, když viděla, že

neprorazí společně s českou buržoasií v otázce federace, uchýlila se k „autonomii“, která jí měla přinést „nezávislost“ na Praze, t. j. na ústřední vládě, v jejímž čele stáli komunisté, a vytvořit podmínky k vy-
pořádání se se svým vlastním dělnickým hnutím. Snila o „autonomii“, která by jí vydala na pospas slovenské pracující a zajistila by jí jejich vy-
kořisťování. A v této snaze osamostatnit se na Praze byla podporována buržoasními nacionalisty v Komunistické straně Slovenska (Clementisem, Husákem, Novomeským atd.), a to ještě dlouho po únoru 1948, tedy v době, kdy již o otázce moci v Československu bylo rozhodnuto. Vedení Komunistické strany Československa, odchované zkušenostmi slavné Komunistické strany Sovětského svazu, si bylo plně vědomo, že v období, kdy není ještě rozhodnuto o moci ve státě, nebo kdy moc proletariátu není ještě upevněna, že „V takovém okamžiku by vytvoření suverenních místních a oblastních orgánů moci souběžně s ústřední mocí znamenalo ve skutečnosti zhroucení jakékoli moci a návrat zpět ke kapitalismu. Právě proto je nutno ponechat v rukou ústřední moci všechny významné funkce pro celou zemi, poskytnout oblastním orgánům hlavně administrativně-politické a kulturní funkce čistě oblastního charakteru, jako školství, soudnictví, veřejnou správu, nutná politická opatření, formy a způsoby provádění obecně platných dekretů se zřetelem k zvláštním národním a životním podmínkám, a to vše v rodném, obyvatelstvu srozumitelném jazyce.“³⁴ Proto boj proti těmto separatistickým, protilidovým tendencím slovenské buržoasie, které byly podporovány úmyslně i neúmyslně buržoasními nacionalisty z řad KSS, měl za následek posílení postavení centrální moci a zvýšení závislosti slovenských národních orgánů na této moci.

Zdůraznění jednoty státu a zajištění silného postavení ústřední vlády si vynucovala i mezinárodní situace stále se zostřující. Bylo nutné pod jedním společným vedením zajistit co nejúspěšnější obranu republiky před možným napadením a vytvořit co nejdokonalejší systém bezpečnosti k boji proti domácí reakci, která se ještě nespokojila se svou porážkou, a k boji proti zahraničním špiónům vysílaným k nám západními imperialisty.

* * *

„Nositelem a vykonavatelem státní moci na Slovensku a představi-

³⁴ Stalin: Spisy IV., str. 91—92, Praha Svoboda 1950.

telem svébytnosti slovenského národa jsou slovenské národní orgány,³⁵ které zajišťují rovnoprávnost obou národů v duchu lidové demokracie. Jsou tedy slovenské národní orgány nositelem národní suverenity.

Nejvyšším národním mocenským orgánem Slovenska je Slovenská národní rada. Její pravomoc je především vymezena v §§ 94 a 96 Ústavy 9. května. Je omezena na věci čistě národní a regionální, pokud tyto nejsou přímo vymezeny a určeny zákony celostátními nebo k jejichž úpravě není takovýchto zákonů třeba.³⁶

V oboru této své zákonodárné pravomoci je SNR svou povahou nejvyšším mocenským orgánem na Slovensku. Ale ani v těchto případech se nestává nositelem státní suverenity. Především proto, že není možné být nositelem části suverenity, nýbrž jen suverenity, protože suverenitu nelze dělit. Za druhé proto, že vymezení této pravomoci se děje na základě jednostranného aktu, jako součást jednotné ústavy, a může být jednostranným aktem — ústavním zákonem — kdykoliv omezena, změněna, nebo dokonce zrušena. Přiznat suverenitu v tomto případě znamená přiznat existenci dvou paralelních zákonodárných orgánů, nositelů nejvyšší státní moci, vyznačující se nezávislostí, svrchovaností a jednotou státní moci. Znamenalo by to přiznat existenci dvou států a tím přiznat, že Československá republika není jednotným a nedělitelným státem, nýbrž že je federací. Přitom ČSR se nevyznačuje znaky federace, nýbrž znaky jednotného a nedělitelného státu, jak to také zakotvuje Ústava 9. května.

Pravdivost toho dokazuje i postavení zákonů Slovenské národní rady k zákonům celostátním a zejména vztah Slovenské národní rady k vládě republiky Československé. Zákon SNR nesmí odporovat ústavě nebo ústavnímu zákonu, nesmí být v rozporu s jednotným hospodářským plánem nebo rozpočtovým zákonem, nesmí překračovat pravomoc Slovenské národní rady, jak je v ústavě vymezena.

SNR je ve zvláštních vztazích k nejvyššímu vládnímu a výkonnému orgánu — k vládě republiky. Vláda republiky je ústavou uváděna na první místo v oblasti zákonodárné iniciativy SNR. Výklad zákona SNR,

³⁵ Ústava 9. května, čl. VIII. odst. 1.

³⁶ Zákonodárná pravomoc SNR se především dotýká péče o rozvoj národní kultury, nižšího, uměleckého a odborného školství, tělovýchovy a sportu, zdravotnictví a sociální péče, výstavby Slovenska, zemědělství a lesnictví, místního průmyslu, obchodu, výzkumnictví a věcí, které přikáže do zákonodárné činnosti SNR zákon Národního shromáždění (viz § 96).

prováděný SNR, je bez souhlasu předsedy vlády neplatný. Předseda vlády podpisuje zákony SNR. Má-li za to, že zákon SNR odporuje ústavě, ústavním zákonům, že překračuje pravomoc SNR nebo je v rozporu s celostátním hospodářským plánem a státním rozpočtem, předkládá jej vládě, která o zákonu rozhoduje s konečnou platností. To se týká každého zákona SNR, tedy i zákonů podle §§ 94 a 96 Ústavy. Vidíme, že slovenský národní orgán státní moci není podřízen ústřednímu mocenskému orgánu státu, ale jeho výkonnému a vládnímu orgánu. Tato závislost je zdůrazněna i tím, že zasedání SNR není svoláváno vlastním orgánem SNR nebo celostátním presidentem, nýbrž předsedou vlády.

Z toho všeho vyplývá, že Slovenská národní rada má užší rozsah zákonodárné působnosti než autonomní sovětská socialistická republika; že při této činnosti nevychází ze své vlastní ústavy, nýbrž z částí jednotné celostátní ústavy. Ve své činnosti není podřízena nejvyššímu orgánu moci ve státě (tak jak je tomu v SSSR u autonomní republiky), ale vládě, t. j. nejvyššímu orgánu vládnímu a výkonnému. Vystupuje tedy vláda vůči SNR ne jako orgán vládní a správní, ale jako orgán moci. Závěr: SNR nedosahuje postavení Nejvyššího sovětu autonomní sovětské socialistické republiky.

Obdobně tomu je i u otázek územního dělení na správní jednotky. SNR sice rozhoduje sama o změnách a úpravách hranic obcí a okresů a v této otázce není podřízena jakémukoliv jinému orgánu. Zřizování krajů, změny a úpravy hranic krajů, změny krajských měst na Slovensku nenáleží do kompetence SNR, nýbrž pouze Národního shromáždění. Ač v prvním případě má SNR více pravomoci než Nejvyšší sovět autonomní republiky, v druhém případě zůstává za pravomocí Nejvyššího sovětu ASSR. Ustanovením zákona č. 13/1954 Sb. o hlavním městě Slovenska Bratislavě, jako o městě postaveném na úroveň KNV, dochází v této otázce k prvnímu narušení výše uvedené zásady. O změnách území města Bratislavy nerozhoduje Národní shromáždění, ale Slovenská národní rada. Jsou tedy do problematiky tímto zákonem vnášeny nové, dosud neznámé prvky.

Přitom musíme vzít v úvahu i to, že hranice mezi českými zeměmi a Slovenskem a možnost jejich úpravy zůstává pouze v rukou Národního shromáždění. Z toho všeho vyplývá, že i v této otázce nedosahuje SNR v podstatě postavení Nejvyššího sovětu ASSR.

Slovenským orgánem vládním a výkonným je Sbor pověřenců. Sbor

pověřenců je výkonným orgánem nejen Slovenské národní rady, ale zároveň, a to především, i výkonným orgánem vlády. Vláda jmenuje Sbor pověřenců (jeho předsedu a jednotlivé členy, určuje obsazení pověřenectev pověřenci) a odvolává jej; přijímá demisi sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců. Vláda též stanoví počet pověřenectev a může existující pověřenectva zrušit nebo vytvářet nová. Určitá oblast státní správy je přímo vyňata z pravomoci Sboru pověřenců. Ze své činnosti jsou Sbor pověřenců a jednotliví pověřenci především zodpovědní vládě a jejím jednotlivým ministrům. Ministr má také právo s vědomím příslušného pověřence přímo vykonávat svou pravomoc na území Slovenska. Teprve v druhé řadě, a to jen v oblasti zákonodárné pravomoci SNR, je Sbor pověřenců zodpovědný za výkon své funkce Slovenské národní radě. Vláda má právo rušit nařízení, usnesení nebo opatření Sboru pověřenců, nebo pověřence, je-li v rozporu nejen s ústavou, zákony státu, zákony SNR, nýbrž je-li v rozporu i s vládním nařízením, usnesením a s nařízením ministra. (Při tom SNR nemá práva zrušit nařízení Sboru pověřenců, i když tímto nařízením je porušen zákon SNR). Je tedy Sbor pověřenců mnohem více orgánem vlády než orgánem Slovenské národní rady, což zdůrazňuje zvláště to, že Slovenská národní rada Sbor pověřenců ani neustavuje, ani jej nemá práva odvolávat a že jej ani bezprostředně neřídí. Všechna tato práva náleží jedině vládě republiky.

Na druhé straně si musíme uvědomit, že Sbor pověřenců je v některých případech i skutečným státním orgánem. Především se to týká řízení a vedení slovenských národních výborů, ve vztahu k nimž zastupuje Sbor pověřenců vládu na území Slovenska. V otázce Sboru pověřenců — vládního a výkonného orgánu autonomie Slovenska — se nám tedy zvláště projevuje porušení zásad politické autonomie. Je-li nositelem státní moci v některých otázkách, vyplývá to ze zvláštního postavení i samé vlády v oblasti otázek státní moci.

Lze tedy shrnout:

1. Postavení Slovenska v rámci Československé republiky je vymezeno jednotnou státní ústavou. Slovensko nemá své zvláštní ústavy.
2. Pravomoc zákonodárného orgánu Slovenska je omezena na otázky vypočtené v §§ 94 a 96 Ústavy 9. května, především na otázky charakteru národního a místního.
3. Zákony SNR nesmí odporovat ústavě, ústavnímu zákonu, nesmí být

v rozporu s jednotným hospodářským plánem a státním rozpočtem nesmí překračovat pravomoc SNR.

(Odpor proti běžnému zákonu není vyloučen).

4. SNR nepodléhá nejvyššímu mocenskému orgánu státu. Je ve zvláštním vztahu k nejvyššímu orgánu vládnímu a výkonnému, především k předsedovi vlády.
5. Ačkoliv do kompetence SNR spadá rozhodování o úpravě hranic obcí a okresů, nepodílí se na úpravě hranic krajů a tím i zemských (územně autonomních) hranic.
6. Sbor pověřenců, jako orgán vládní a výkonný, je ustavován a odvoláván vládou (je jejím výkonným orgánem na území Slovenska).
7. Sbor pověřenců je podřízen a ze své činnosti zodpověden v první řadě vládě republiky a teprve na druhém místě SNR.
8. Vystupuje-li Sbor pověřenců v některých otázkách jako mocenský orgán, vyplývá to ze zvláštního postavení vlády.

K jaké formě autonomie máme Slovensko v jeho státoprávním postavení v rámci ČSR zařadit? Přes všechna omezení politické autonomie hrají politické funkce slovenských národních orgánů přece jen nejvýznamnější úlohu a jsou důležitější než funkce administrativní. Proto lze Slovensko nejspíše zařadit k formám politicko-administrativní autonomie, i když jeho postavení není v této otázce jednoznačné a naprosto výrazné. Je tedy Slovensko oblastní (územně národní) autonomie s převážujícími rysy formy politicko-administrativní autonomie.

Эдуард Кучера,
ассистент спец.-кафедры теории государства и права юридического
факультета КУ.

К НЕКОТОРЫМ ВОПРОСАМ АВТОНОМИИ И ПОЛОЖЕНИЯ СЛОВАКИИ В РАМКАХ ЧЕХОСЛОВАКИИ.

Статья „К некоторым вопросам автономии и положения Словакии в рамках Чехословакии“ посвящена двум проблемам. В первую очередь речь идет о теоретическом объяснении вопроса областной автономии в социалистическом государстве, как формы решения национального вопроса в едином — унитарном государстве. Общие выводы, вытекающие из анализа понятия областной автономии, были распространены на Чехословакию с целью объяснить государственно-правовое положение Словакии в народно-демократической Чехословацкой республике.

В главной части своей статьи автор указывает, что национальный вопрос в социалистическом государстве возможно решить двумя способами: или в форме федеративного государственного устройства, или в форме областной автономии в едином государстве, построенном на основе демократического централизма. Автор подчеркивает то обстоятельство, что применение какой-либо из этих форм зависит от конкретных исторических условий и подчинено вопросу революции, установлению диктатуры пролетариата и укреплению ее, насколько возможно, на всей территории бывшего капиталистического многонационального государства. Далее автор подвергает разбору выгоды и целесообразность областной автономии, как формы решения национального вопроса. В первую очередь речь тут идет об объяснении понятия автономии, о том, какому населению территориальной единицы может быть она предоставлена центральной властью и каковы принципы, на которых строится областная автономия в социалистическом государстве. Автор подчеркивает, что областная автономия является только формой решения национального вопроса, которая может иметь различное классовое содержание, и потому — несмотря на то, что она является революционной формой — возможно ее использование буржуазией против рабочего класса, в борьбе против диктатуры пролетариата. В заключительной части своей статьи автор рассматривает вопросы форм, в которых областная автономия может встречаться.

Автор указывает на исторические причины, заставившие отказаться от федеративной формы государственного устройства Чехословакии и сохранить ее как единую нераздельную республику, в которой Словакия занимает положение областной автономии. Далее он объяснил

Она брош. výstuku K 6.46

Administrace: Práce — vydavatelství ROH, Praha II,
Václavské nám. 17, tel. 22-34-51, 23-93-31.

политические и хозяйственные причины, ведущие к созданию существующих отношений между центральными общегосударственными органами и национальными органами Словакии. Это дает ему возможность провести анализ положения Словакии в рамках Чехословацкой республики так, как оно было закреплено в Конституции 9 мая. Автор приходит к заключению, что Словакия скорее всего является политическо-административной автономией.